

Stručno-znanstveni skup

ZAVIČAJNI DUNAV

**Promicatelji hrvatskoga identiteta na području
hrvatskoga istoka od kraja 17. do početka 20. stoljeća**

Program znanstvenoga skupa i sažetci izlaganja

**12. lipnja 2021. u Vukovaru u prostorijama Pastoralnoga centra sv.
Bone s početkom u 10:00 h**

Organizator:

Ogranak Matice hrvatske u Vinkovcima

Suorganizatori:

Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu
Hrvatska matica iseljenika – podružnica Vukovar
Franjevački samostan Vukovar

Organizacijski odbor:

Ante Pavelić, mag. educ. class. et Croat. lat. (predsjednik)
doc. dr. sc. Dražen Švagelj (dopredsjednik)
izv. prof. dr. sc. Ivo Džinić
Silvio Jergović, dipl. ing.
fra Josip Poleto, gvardijan

Programski odbor:

prof. dr. sc. Sanja Vulić (predsjednica)
Ante Pavelić, mag. educ. class. et Croat. lat. (tajnik)
Tena Babić Sesar, prof.
doc. dr. sc. Gordana Laco
Stjepan Štivić, mag. phil.

POPIS IZLAGANJA

10:00 – 10:05 *Himna Republike Hrvatske*
Glazbena škola Josipa Runjanina, Vinkovci

10:05 – 10:15 POZDRAVNE RIJEČI
doc. dr. sc. Dražen Švagelj, Ogranak Matice hrvatske u Vinkovcima
prof. dr. sc. Sanja Vulić, Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu

1. SESIJA:

Moderatorica: Tena Babić Sesar, prof.

10:15 – 10:30 *prof. dr. sc. Jadranka Gvozdanović*
~ Dodatno o značaju Josipa Stipana Reljkovića za hrvatski jezik i kulturu istočne Slavonije

10:30 – 10:45 *doc. dr. sc. Gordana Laco*
~ Identitet u slavonskih preporodnih pisaca

10:45 – 11:00 *dr. sc. Vlasta Novinc*
~ Sloboda i jezične norme – aktualnost *Braniča jezika hrvatskoga* Nikole Andrića

11:00 – 11:15 *mr. sc. Anto Knežević*
~ Ivšićev *Današnji posavski govor* (1913.) i govor okolice Odžaka 70-ih godina 20. stoljeća

11:15 – 11:45 STANKA ZA KAVU

2. SESIJA:

Moderator: Ante Pavelić, mag. educ. class. et Croat. Lat.

11:45 – 12:00 *prof. dr. sc. Sanja Vulić*

~ Hrvatstvo Ante Evetovića Miroljuba

12:00 – 12:15 *dr. sc. Sandra Cvikić*

~ General-bojnik Otmar Babić u kulturi sjećanja na Prvi svjetski rat

12:15 – 12:30 *Tena Babić Sesar, prof.*

~ O domoljubnom stvaralaštvu Mijata Stojanovića (1818. – 1881.)

12:30 – 12:45 *Stjepan Štivić, mag. phil.*

~ Fenomenološka analiza pripovijesti o nastanku mjesta – *a vico condito* – i njen značaj

12:45 – 13:00 *doc. dr. sc. Lucija Krešić*

~ Latinsko prigodno pjesništvo Divaldove tiskare

13:00 – 13:15 *Ante Pavelić, mag. educ. class. et Croat. Lat.*

~ Josip Benaković – klasični filolog, jezikoslovac i prevoditelj

13:15 – 13:45 RASPRAVA

13:45 ZATVARANJE SKUPA

SAŽETCI IZLAGANJA

TENA BABIĆ SESAR, prof.

O domoljubnom stvaralaštvu Mijata Stojanovića (1818. – 1881.)

Mijat Stojanović, jedan od vodećih istaknutih učitelja 19. stoljeća u Hrvatskoj, učitelj i školski nadzornik u školama Vojne granice, pedagoški pisac, hrvatski zapisivač usmene književnosti, rođen je u Babinoj Gredi 1818. godine. Uz Andriju Kneževića, Franju Babića i Marijana Vukovića ubraja se u skupinu istaknutih Babogredaca. Umro je u Zagrebu 1881. godine.

M. Stojanović je, među ostalim, za svojega učiteljevanja zapisivao usmene priče i objavljivao ih u *Danici ilirskoj*, kalendarima i drugim izdanjima za puka te je pisao pjesme domoljubne tematike, prigodnice, poslovice, zagonetke i pripovijetke. Njegov je književni rad nastao pod utjecajem usmene književnosti, a namijenjen je bio poučavanju i obrazovanju puka. Budući da je M. Stojanović bio i istinski domoljub i preporoditelj, time i promicatelj hrvatskoga identiteta, u izlaganju će naglasak biti na njegovu doprinosu domoljubnoj tematici o okviru njegova stvaralaštva i djelovanja.

Dr. sc. SANDRA CVIKIĆ

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar

Područni centar Vukovar

General-bojnik Otmar Babić u kulturi sjećanja na Prvi svjetski rat

Na temelju kvalitativnih socioloških istraživanja koja su provedena unutar projekta Prvi svjetski rat u kulturi sjećanja – Zaboravljena baština (HRZZ IP-2019-04-5897) u 2020-oj i početkom 2021. godine, u izlaganju se propituje odnos nacionalnoga i etničkoga unutar Kraljevine SHS/Jugoslavije, odnosno kako taj odnos oblikuje kulturu sjećanja na Prvi svjetski rat populacije hrvatskih časnika poražene austro-ugarske vojske. Naime, na primjeru general-bojnika Otmara Babića (iz Vinkovaca) istražen je proces formiranja njegova nacionalnoga identiteta kao hrvatskoga časnika unutar nadnacionalne austro-ugarske vojske, te njegov društveni status po umirovljenju koji je pak snažno oblikovan jugoslavenskim unitarizmom novoga državnoga režima Kraljevine SHS/Jugoslavije. Preliminarni rezultati istraživanja u zaključku ukazuju na dinamičan proces izgradnje hrvatskoga nacionalnoga identiteta unutar različitih državnih režima koji u poslijeratnoj Hrvatskoj snažno utječu i na izgradnju kulture zaborava na Prvi svjetski rat, kako u međuratnom razdoblju, tako i za vrijeme socijalističke Jugoslavije zbog toga što je kultura sjećanja snažno vezana za nacionalno i etničko.

Prof. dr. sc. **JADRANKA GVOZDANOVIĆ**

Slavisches Institut

Sveučilište u Heidelbergu

Dodatno o značaju Josipa Stipana Reljkovića za hrvatski jezik i kulturu istočne Slavonije

O jezikoslovnom, književnom i povijesnokulturnom doprinosu Josipa Stipana Reljkovića dosta je napisano, osobito od 1980-ih godina, kada se javlja pojačan interes za hrvatsku kulturnu i jezičnu povijest. U izlaganju ću se osvrnuti na jezične i kulturne modele po kojima je Reljković stvarao svoje radove, od njegova oca Matije Antuna Relkovića, leksikografske tradicije Dubrovnika u 18. stoljeću, do njemačkoga prosvjetiteljskoga modela i tradicije objašnjavanja teksta u marginalnim glosama, osobito prisutne u vjerskim tekstovima. Također ću spomenuti Reljkovićev rad na unaprjeđenju nastave u gimnaziji grada Vinkovaca. Sve to pokazuje da je Slavonija i u svojim manjim centrima dala velik doprinos razvoju hrvatske jezične kulture u 18. stoljeću.

Mr. sc. **ANTO KNEŽEVIĆ**

Ministarstvo prosvjete, znanosti, kulture i sporta

Posavski kanton, BiH

**Ivšićev *Današnji posavski govor* (1913.) i govor okolice Odžaka
70-ih godina 20. stoljeća**

U izlaganju se uspoređuje slavonski govor zabilježen u *Današnjem posavskom govoru* Stjepana Ivšića (1913.) s govorom selā općine Odžak u Bosanskoj Posavini 70-ih godina 20. stoljeća. Uspoređuje se leksik, oblici riječi i naglasci s dvaju susjednih prostora (Slavonije i Bosanske Posavine) iz dvaju razdoblja 20. stoljeća. Razmatraju se izvorne osobine slavonskih i posavskih govora kao što su ikavizam i šćakavizam. Razmotren je i utjecaj različitih čimbenika na postupnu novoštokavizaciju naglasnoga sustava u govoru Bosanske Posavine, a napose utjecaj škole, službenikā, crkve, radija, televizije i vojske.

Doc. dr. sc. **LUCIJA KREŠIĆ**

Fakultet hrvatskih studija

Sveučilište u Zagrebu

Latinsko prigodno pjesništvo Divaldove tiskare

Divaldova osječka tiskara tijekom cijeloga razdoblja svojega djelovanja oko sebe je okupljala sve jače slavonske intelektualce koji su ondje, osim djela na hrvatskom jeziku, tiskali i naslove na latinskom jeziku, čiji broj nije zanemariv. Što se tiče književne, napose pjesničke, a još uže – prigodničarske djelatnosti, u Divaldovoj je tiskari objavljeno više od pedeset pjesama prigodnica na latinskom jeziku. Od toga, u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici čuva ih se gotovo četrdeset od skoro jednakoga broja autora. Najviše je objavljivao Oton Babulak (šest prigodnica), potom Srećko Nagy, Josip Hegedušević, Josip Pavišević i brojni drugi. Prigodne pjesme zanimljiv su svjedok vremena i, kako im samo ime kaže, prigoda, jer su pjevane svrsishodno i ovisno o raznim društvenim događajima. Prema tomu, one su i više od poezije, a njihovi tvorci više od pjesnika – u njima se, osim pukih hvalospjeva pojedinim uglednicima toga vremena, mogu razaznati i znatni utjecaji klasične latinske poezije, ovisno o umješnosti stihoklepca. Izlaganje će predstaviti najznačajnije latinske prigodničare iz Divaldove tiskare, glavne odrednice njihovih pjesama, popis prigoda i njihovih adresata, uz tumačenje odjeka rimskih pjesnika i motiva.

Doc. dr. sc. **GORDANA LACO**

Filozofski fakultet

Sveučilište u Splitu

Identitet u slavonskih preporodnih pisaca

Slavonski su pisci bili vrlo aktivno uključeni u hrvatski narodni preporod. U svojim su se književnim, kulturnim i društveno-političkim djelovanjima oslanjali na smjernice koje su postojale na hrvatskom prostoru u pretpreporodnom razdoblju, odnosno u 18. stoljeću.

U izlaganju se razmatra uloga slavonskih pisaca u očuvanju i promicanju hrvatskoga identiteta u doba hrvatskoga narodnoga preporoda, s jezičnoga i književnoteorijskoga motrišta. Razmatra se pri tom i ilirizam kao jedno kraće razdoblje unutar preporoda i pravac u kojem se pomalo zamućuju pojmovi Ilira i Ilirika, nacionalnoga (hrvatskoga) i slavenskoga. Zaključuje se da svojedobne ilirske ideje u slavonskih pisaca nisu potisnule ili poremetile tijekom hrvatskoga književnoga i jezičnoga razvitka, odnosno da nisu sprječavale očuvanje i učvršćivanje hrvatskoga identiteta.

Dr. sc. VLASTA NOVINC

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti

Zavod za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Vukovaru

Sloboda i jezične norme – aktualnost *Braniča jezika hrvatskoga* Nikole Andrića

U izlaganju će se analizirati stavovi o hrvatskom jezičnom sustavu i purističkim načelima koje je Nikola Andrićev iznio u jezičnom savjetniku *Branič jezika hrvatskoga*, a koji ove godine navršava 110-u godišnjicu objavljivanja. Za ilustraciju jezičnih načela iznesenih u *Braniču* ponudit će se usporedba i opis prvoga slikovnog jednojezičnoga rječnika *Šta je šta* koji je Andrić objavio u suradnji sa Isom Velikanovićem. Upravo slikovna koncepcija toga rječnika dobro opisuje otvorenost jezičnoga sustava u stalnoj potrebi da izrazi konkretnu i promjenama izloženu zbilju. Zbog toga ovaj rječnik predstavlja pravu kulturnu i antropološku memoriju svoga vremena. Zanimljivost Andrićeve jezične koncepcije i sukladno tomu jezične kompetencije promislit će se u kontekstu hrvatske purističke tradicije i suvremenih lingvističkih tendencija, posebno u kontekstu nedavno iznesene teze o indiferentnosti jezičnoga sustava u odnosu na pojedinačne govorne ostvaraje.

ANTE PAVELIĆ, mag. educ. class. et Croat. lat.

Prosvjetno-kulturni centar Mađara u Republici Hrvatskoj, Osijek

Josip Benaković – klasični filolog, jezikoslovac i prevoditelj

U prvom dijelu izlaganja predstaviti će se život i djelo, poprilično zaboravljenoga klasičnoga filologa Josipa Benakovića (Štitar 1856. – Zagreb 1937.) s naglaskom na njegovu filološku djelatnost na području latinskoga jezika (neobjavljeni prijevodi), ali i cjelokupno djelovanje kroz objavljene priloge klasičnoj filologiji i kroatistici, dok će u posljednjem i najvažnijem dijelu izlaganja naglasak biti stavljen na Benakovićev prijevod u rukopisu, Horacijeva djela *Satire i Episule* (prevedeno 1919., recenzirano 1920. – Stjepan Ivšić). U tom će dijelu biti ukratko prikazana važnost istoga djela te Benakovićev doprinos hrvatskomu identitetu kroz prizmu kulture temeljene na vrijednostima klasične književnosti, tj. kako sam Benaković ističe u jednome od svojih radova: „humanizma zasnovanoga na grčko-rimskoj kulturi“.

STJEPAN ŠTIVIĆ, mag. phil.

Teološki fakultet

Sveučilište u Ljubljani

Fenomenološka analiza pripovijesti o nastanku mjesta – *a vico condito* – i njen značaj

Autor se u izlaganju bavi pripoviješću o nastanku slavonsko-srijemskoga mjesta Babine Grede, koju donosi etnograf Mijat Stojanović 1859. godine, a nešto kasnije povjesničar Vjekoslav Klaić 1880. godine. Tekst pripovijesti predstavlja relevantnu građu za proučavanje mjesne predaje, u prilog tomu ide pozornost, koju su joj dali spomenuti autoriteti. Pripovijest do danas nije kritički analizirana. Autor u izlaganju pristupa fenomenološki i postavlja pitanje o kontemporalnoj rasežnosti pripovijesti. Namjera autora je kritički obraditi tekst pripovijesti i predložiti ishodište za njeno tumačenje.

Prof. dr. sc. **SANJA VULIĆ**

Fakultet hrvatskih studija

Sveučilište u Zagrebu

Hrvatstvo Ante Evetovića Miroljuba

Hrvatski pjesnik Ante Evetović Miroljub rođen je 1862. u bunjevačkohrvatskom Bačkom Aljmašu. Poznato je da su upravo bunjevački Hrvati, posebice od 19. stoljeća do danas, bili na meti različitih vrsta odnarođivanja. Energično se tomu odupirući, Evetović je svoju pripadnost hrvatskomu narodu pokazivao na različite načine, među inim i svojim pjesmama. Važnu ulogu u formiranju Evetovića kao osobe valja pripisati razdoblju kada je živio i djelovao u Slavoniji. Bio je idejni začetnik i jedan od osnivača Kluba hrvatskih književnika i umjetnika u Osijeku 1909. Autor je niza izrazito hrvatskih domoljubnih pjesama u kojima se izrijekom spominje hrvatsko nacionalno ime pa ga se slobodno može nazvati jednim od najhrvatskijih hrvatskih pjesnika. Svoju nedvojbenu pripadnost hrvatskomu narodu svjedoči ne samo sadržajem nego i jezikom svojih pjesama. U pravopisnim se i gramatičkim rješenjima snažno oslanja na književni jezik zagrebačke filološke škole iz druge polovice 19. stoljeća, ali ima i pjesama kojih se jezik temelji na bunjevačkohrvatskim ikavskim govorima. Općenito se može reći da je Evetović svim vidovima svoga života čvrsto i dosljedno svjedočio svoj snažni hrvatski nacionalni identitet.

Himnu Republike Hrvatske izvode:

Glazbena škola Josipa Runjanina, Vinkovci

Tamburaško čelo: Nikola Marinić, učenik

Brač: Tomislav Majačić, mag. mus.

Tehnička podrška:

Silvio Jergović, dipl. ing.

Knjižicu sažetaka priredili:

prof. dr. sc. Sanja Vulić

Ante Pavelić, mag. educ. class. et Croat. Lat.

Vukovarsko-srijemskoj županiji zahvaljujemo na potpori